

NRC op 3 november 2025.

‘Marxistische marionet’ paus Leo neemt afstand van klimaatuitspraken Trump

RUBRIEK

ALS HET MAAR VERANDERT

Encycliek President Trump was „vereerd” met de komst van de Amerikaanse paus Leo XIV. Tot hij ontdekte hoe Leo denkt over sociale rechtvaardigheid en duurzaamheid.

Paul Luttikhuis

Hoewel hij eigenlijk zichzelf de beste keuze als nieuwe paus vond, was president Donald Trump afgelopen mei „vereerd” met de uitkomst van het conclaaf in het Vaticaan. Voor het eerst was een Amerikaanse kardinaal, Robert Francis Prevost, aangewezen als de nieuwe leider van de katholieke kerk. Trump keek ernaar uit om paus Leo XIV te ontmoeten. „Dat wordt een zeer betekenisvol moment”, schreef hij op Truth Social, zijn eigen sociale platform.

Trump's enthousiasme was van zeer korte duur. Prevost bleek een fel criticus van de harde Amerikaanse migratiepolitiek (Leo is bijvoorbeeld kritisch op het standpunt van ‘pro-life’ om de doodstraf en de onmenselijke aanpak van migranten goed te keuren). Ook keerde hij zich openlijk tegen de interpretatie van naastenliefde door de (katholieke) vicepresident JD Vance. (Er bestaat volgens Prevost geen rangorde in de liefde voor je medemens, zoals Vance had beweerd.)

Een paar weken geleden kwam daar harde kritiek bij over een derde gevoelig Trumpiaans thema: klimaatverandering. Aanleiding vormde de herdenking van de tiende verjaardag van de encycliek *Laudato Si'* van paus Franciscus, een mijlpaal in een religieus perspectief op klimaat, biodiversiteit en milieuvervuiling.

Het document, inhoudelijk onderbouwd door een team van gerenommeerde wetenschappers, speelde in 2015 een rol in de aanloop naar het Klimaatakkoord van Parijs. In zijn encycliek noemde Franciscus de aarde het ‘gezamenlijke huis’ van de mensheid. Hij pleitte voor een ‘integrale ecologie’ om dat huis te herstellen. ‘Integraal’ duidde op de verbondenheid van de ‘roep van de aarde’ en de ‘roep van de armen’.

Bevrijdingstheologie

„Dat beeld nam Franciscus over van de Braziliaanse bevrijdingstheoloog Leonardo Boff”, stelt filosoof Gerard Kuperus, hoogleraar aan de University of San Francisco en onderzoeker aan de Radboud Universiteit en het Nederlandse *Laudato Si'*-Instituut, in een videogesprek. Volgens de encycliek van Franciscus worden de meest kwetsbare mensen het zwaarst getroffen door de gevolgen van de opwarming van de aarde en het verlies aan biodiversiteit. Omgekeerd kunnen klimaat en biodiversiteit in de visie van de paus alleen worden hersteld als er rekening wordt gehouden met sociale

rechtvaardigheid en de strijd tegen armoede.

„Sociale rechtvaardigheid en duurzaamheid zijn de twee belangrijkste pijlers onder Laudato Si’”, zegt Kuperus, „en voor paus Franciscus misschien onder het hele katholieke gedachtegoed in deze tijd”. Dat druist in tegen alles waar Republikeinen in geloven. Veel Amerikanen beschouwden Franciscus, die in april overleed, daarom als een verkapte marxist. Ook veel katholieken, die nog steeds de grootste geloofsgemeenschap in de VS vormen en die bij de laatste verkiezingen in ruime meerderheid (59 procent) op Trump stemden.

Op het gebied van sociale rechtvaardigheid was vanaf het begin duidelijk dat Leo de lijn van zijn voorganger zou voortzetten. Maar had hij ook een vergelijkbare belangstelling voor natuur en klimaat?

Dat antwoord liet niet lang op zich wachten. Deze zomer nam paus Leo het plan van Franciscus over om in een gebied bij de Santa Maria di Galeria, zo’n vijftien kilometer ten noordwesten van Rome, een 430 hectare groot zonnepark, gecombineerd met landbouw, te creëren om het Vaticaan van stroom te voorzien. Mogelijk wordt het Vaticaan daarmee het eerste klimaatneutrale ‘land’ ter wereld.

Afgelopen juli voegde de nieuwe paus de Missa pro custodia creationis, over de ‘zorg voor de schepping’, toe aan de bijna vijftig officiële missen die de katholieke kerk in de loop der geschiedenis heeft ontwikkeld. Een paar dagen later was het Leo zelf die in Castel Gandolfo, het zomerpaleis van het Vaticaan, als eerste deze mis opdroeg.

Voor de tiende verjaardag van Laudato Si’ organiseerde het Vaticaan op 1 oktober een conferentie over klimaat en biodiversiteit. Vooraf schreef Leo in een boodschap aan alle gelovigen: „Ernstige ongelijkheden, aangewakkerd door hebzucht, leiden tot ontbossing, vervuiling en verlies van biodiversiteit. Extreme natuurverschijnselen, veroorzaakt door klimaatveranderingen als gevolg van menselijke activiteit, nemen toe in intensiteit en frequentie.” Ook wees hij op de „menselijke en ecologische verwoesting die wordt aangericht door gewapende conflicten”.

Op de conferentie zelf ging de paus een stap verder. Nog geen twee weken nadat president Trump in zijn toespraak bij de Verenigde Naties klimaatverandering „de grootste oplichterij” had genoemd die de wereld ooit heeft meegemaakt, sprak Leo zich juist uit tegen degenen die klimaatverandering alleen maar gebruiken om verdeeldheid te zaaien.

Sommige mensen hebben ervoor gekozen „om de steeds duidelijker wordende tekenen van klimaatverandering te bespotten”, zei Leo, die aan het begin van de bijeenkomst een blok ijs zegende, afkomstig van een fjord in Groenland, „om degenen die spreken over de opwarming van de aarde belachelijk te maken”. Hij pleitte voor „een ecologische bekering die zowel persoonlijke als gemeenschappelijke levensstijlen transformeert”. Kunnen katholieken zichzelf discipelen van Jezus noemen „zonder deel te hebben aan diens visie op de schepping en zorg voor alles wat kwetsbaar en gewond is”, vroeg Leo zich af.

Verdedig het kwetsbare

Filosoof Kuperus verwacht dat de nieuwe paus meer nadruk zal leggen op de sociale crisis dan op de ecologische crisis, maar ook voor hem blijft het een dubbele crisis. „In de huidige wereld – ook in Nederland – komen zowel de natuur als de sociaal zwakkeren en de asielzoekers steeds verder in het gedrang. Alles wat beschouwd wordt als afwijkend, als anders, wordt een vijand. Integrale ecologie, waarin juist het kwetsbare wordt verdedigd door de verbondenheid met elkaar en met het niet-menselijke te benadrukken, is in de visie van de paus daarop het antwoord.”

Met *Laudato Si'* neemt de katholieke kerk volgens Kuperus afstand van het principe van het rentmeesterschap, al gebeurt dat niet expliciet. „De mens is niet langer de meester van de natuur, van de wereld, maar een integraal onderdeel daarvan. Het gaat in de encycliek ook over het ontdekken van het mysterie van de natuur, waar we zelf deel van zijn. Het is daarmee een oproep tot een ecologische bekering. Zelf spreek ik liever van een ‘ecologische omkering’, een fundamentele verandering.”

„Conservatieve katholieken hadden gehoopt dat de hervormingen van paus Franciscus met hem in zijn graf zouden verdwijnen”, schreef een commentator vorige maand in de Amerikaanse *National Catholic Reporter*. Dat gebeurde niet en daarmee heeft Leo de woede van veel Amerikanen over zich afgeroepen.

Volgens Elise Ann Allen, biograaf van de nieuwe paus, wil hij beslist niet ‘anti-Trump’ zijn. „Hij staat open voor hulp en dialoog. Hij wil een gesprekspartner zijn”, zei ze tegen CNN. Maar als je hoort hoe in Trumps universum over de nieuwe paus wordt gesproken – teleurstellend, irrelevant, een verbijsterende keuze, gewoon weer een marxistische marionet en woke – klinkt dat niet als een uitnodiging tot dialoog.

Paul Luttikhuis

In de rubriek ‘Als het maar verandert’ schrijven vier auteurs over de dilemma’s die opkomen door de grote transities in samenleving en economie door de noodzaak van verduurzaming. Eens in de maand schrijft Paul Luttikhuis over de politiek van klimaatverandering.

Met dank aan Jan Kiewiet